

1. Беженарь О. П. Особистість у мінливості естетичного ідеалу суспільства: монографія. Запоріжжя: Дніпровський металург, 2012. 243 с.
2. Гайдеггер М. Що таке метафізика? *Час і буття: статті та виступи*. Київ: Юніверс, 2007. С. 5–28.
3. Кононенко Л. В. Молодіжні субкультури і цифрові технології: нові вектори естетичних норм. *Вісник Київського університету культури. Серія: Соціальні комунікації*, 2020, № 3 (45), С. 112–119.
4. Левченко К. Б. Соціальна робота з молоддю: теорія і практика. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 312 с.
5. Маслоу А. Г. Мотивація та особистість. Київ: PSYLIB, 2001. 480 с.
6. Слободянюк О. В. Естетичне виховання молоді як фактор розвитку духовної культури особистості. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 2019, № 71, С. 142–148.
7. Чепак В. А. Роль соціально-культурних проєктів у формуванні життєстійкості молоді. *Соціальна робота та освіта*, 2021, № 1 (8), С. 56–64.
8. Frankl V. E. *Man's Search for Meaning*. Boston: Beacon Press, 2006. 165 p.

Орест Половинко,

*здобувач другого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

Ольга Сорока,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Однією з характеристик сучасної молоді є невизначеність у професійному плані більшої її частини незалежно від рівня освіти, статі й віку. Це впливає не тільки на невирішеність проблем її професійного та особистісного самовизначення, самоактуалізації й самореалізації, незадоволеність отриманою спеціальністю, але й має величезний соціально-економічний негативний ефект. Національна економіка не отримує висококваліфікованих фахівців, зростає кількість безробітної молоді й, як наслідок, загальна соціальна напруженість у суспільстві.

Унаслідок цього одним із завдань психолого-педагогічної освіти є вирішення проблеми виявлення соціально-психологічних особливостей професійного самовизначення студентської молоді та врахування їх в особистісно-професійному розвитку і навчально-професійній діяльності. Вітчизняна психологія, педагогіка і соціологія накопичили колосальний досвід у дослідженні, як феномену «професійне

самовизначення особистості», так і характеристики соціально-вікової групи – студентства.

Тому вкрай важливо дослідити форми й способи виявлення соціально-психологічних особливостей професійного самовизначення, кар'єрного розвитку та соціально-психологічних детермінант професійної компетентності студентської молоді як майбутніх професіоналів, врахування їх в особистісно-професійному розвитку й навчально-професійній діяльності.

Більш вірно і адекватно треба говорити про соціально-професійне самовизначення особистості, яке зі статистичною значущістю може бути диференційоване на різні рівні усвідомлення студентами взаємозв'язку професійного самовизначення студентської молоді з соціумом.

Так, найнижчий – це нульовий рівень усвідомлення взаємозв'язку професійного самовизначення студентської молоді з соціумом. Середній – усвідомлюваний, що знаходиться в процесі аналізу взаємозв'язку професійного самовизначення студентської молоді з соціумом, і високий – усвідомлений – як найвищий рівень.

Більш системно можна говорити про соціально-професійне самовизначення особистості, яке зі статистичною значущістю може бути диференційоване на різні рівні усвідомлення студентами взаємозв'язку професійного самовизначення студентської молоді з соціумом.

Останню групу студентів можна назвати «реалістами». Вони чітко визначаються зі своїми професійними планами, вміють робити професійний вибір, знають, якими методами треба досягти свої професійні цілі, що і як робити. При цьому їх можна поділити на дві підгрупи: перша – це ті студенти, які знайшли свою професію, зробили професійне самовизначення, чітко йдуть до своєї мети – стати професіоналом, їх задовольняє на цьому етапі все. Друга – це ті студенти, які перебувають у процесі професійного самовизначення, але вони знають, що хочуть і як самовизначатися тощо.

«Реалістів» можна віднести до соціально-професійно-самовизначених. Протилежна група студентів – «антиреалісти». До цієї групи увійшли студенти з несвідомим рівнем взаємозв'язку професійного самовизначення студентської молоді з соціумом. Для них характерне незнання змісту, цілей, методів і способів як професійного, так і життєвого самовизначення («Не знаю, чого хочу»). крім цього їм властива мрійливість, «віртуальність» та ілюзорність планів. Інші – це ті студенти, які виявляють нерішучість і нездатність прийняти як саме рішення, так і відповідальність за нього. Треті, навпаки, багато хочуть, не можуть тверезо оцінити свої здібності і можливості. Серед «антиреалістів» зустрічаються гедоністи – молодь, у яких занижена маскулінність і фемінінність.

«Антиреалістів», як правило, відносять до соціально-професійно-невизначених. Серед них теж можна виділити різні підгрупи. Одні з них – метушливі, «метання» з одного боку в інший. Інші – це ті, хто вагається між двома або декількома

професійними цілями. Треті – знають, яку професію хочуть отримати, але не пристосовані в життєвому плані. Четверті – знають, чого хочуть у житті, але як це поєднати з професійними планами – не знають. Вони ніби стоять на півдорозі професійного та життєвого самовизначення.

«Напівреалістів» можна віднести до соціально-професійно-самовизначених. «Реалістам», як правило, соціально-психологічна та професійна допомога не потрібна. «Антиреалісти» і «напівреалісти» потребують своєчасної допомоги. Нам вона представляється у вигляді взаємозв'язку професійного самовизначення студентської молоді й соціуму.

Слід зазначити, що складовою частиною особистісно-професійного розвитку фахівця є кар'єрний розвиток, який базується на самореалізації та професійному зростанні. У розумінні В. Лозовецької, «кар'єрний розвиток розглядається як процес поетапного досягнення мети з урахуванням «людського фактора» (тобто з урахуванням закономірностей розвитку людини, особливостей психіки тощо)» [3, с. 45].

Загалом, кар'єрний розвиток ми трактуємо, як загальне прагнення і шлях людини до професійного і кар'єрного «акме» в ході здійснення трудової діяльності й у процесі отримання вищої освіти. Означений розвиток є найпотужнішою складовою нематеріальної мотивації персоналу. Окрім цього, його можна розглядати, як процес незворотних, спрямованих і закономірних змін, як у проєктуванні, так і в процесі побудови кар'єри (професійної, посадової та будь-якої іншої), що призводить до виникнення кількісних, якісних структурних перетворень діяльності людини, виражених у певному рівні кар'єрної компетентності.

Спираючись на напрацювання вітчизняних дослідників [2; 4], ми прийшли до висновку, що кар'єрний розвиток студентів проявляється в оволодінні кар'єрними стратегіями особистісно-професійного розвитку фахівця, оскільки кар'єрна компетентність, з одного боку, виступає однією зі складових професійної компетентності, а з іншого – професійна компетентність є чинником становлення професійної кар'єри майбутнього фахівця. При цьому студентська молодь розглядається як активна професійна група в довгостроковому майбутньому, яка відіграватиме вирішальну роль у життєдіяльності найважливіших сфер суспільства.

Слід враховувати той факт, що соціальна робота – це часто діяльність зі «складним» контингентом (особливе сприйняття світу внаслідок віку, хвороб), тому помилка в діяльності соціального працівника може призвести до важкого загострення стану здоров'я клієнта або смерті (через необережність). Для майбутніх соціальних працівників важливе формування як освітніх, так і соціально-професійних компетенцій і компетентностей, які для них виступають «неусвідомленою безкомпетентністю», що формується під впливом соціально-психологічних детермінант. Під «соціально-психологічними детермінантами професійної компетентності» майбутніх соціальних

працівників розуміють ініціюючі причини розвитку, які визначають зміст цього процесу і обумовлюють його результати.

Серед соціально-психологічних детермінант формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників можна виокремити такі:

- ☐ ефективну взаємодію майбутнього соціального працівника та партнерів, клієнтів чи інших членів соціуму;
- ☐ оцінку та визнання соціумом авторитету професії соціального працівника, його особистості та діяльності як фахівця;
- ☐ набуття соціально-професійного досвіду майбутнього соціального працівника;
- ☐ готовність майбутнього соціального працівника перетворити свої ресурси та здібності на високоефективний продукт власної професійної діяльності;
- ☐ вироблення рольової соціально-професійної поведінки;
- ☐ соціальна значущість професії, особистості та діяльності соціального працівника.

Повністю підтримуємо А. Боднар, К. Рибалочку в тому, що «одним із першорядних завдань вищої школи є створення умов для формування професійного самовизначення майбутніх фахівців, готових до вирішення професійних завдань, чітко розуміючих свої сильні та слабкі сторони, цінності та прагнення» [1, с. 3].

Список використаних джерел:

1. Боднар А. Я., Рибалочка К. А. Особливості професійного самовизначення сучасних студентів. *Психологія та психосоціальні інтервенції*. 2020. Том 3. С. 3–10.
2. Лозовецька В. Т. Професійна кар'єра особистості в сучасних умовах праці: монографія. Київ, 2015. 244 с.
3. Лозовецька В. Фактори та проблеми, що впливають на кар'єрний розвиток сучасної особистості. *Молодь і ринок*. 2019. № 9 (176). С. 44–50.
4. Iris K. Barret. Some Relations between Job and Life Satisfaction and Job Importance. *Journal of Applied Psychology*. 1972. Vol. 56, P. 301–304.

Роман Прокопів,

здобувач другого рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Ольга Сорока,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка